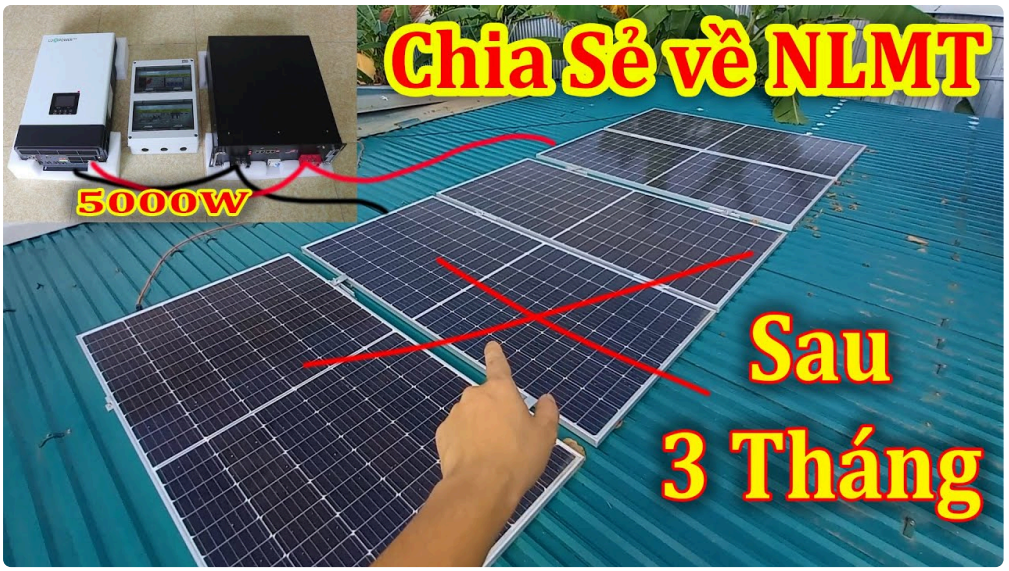


Tôi từng đứng trong một phòng kỹ thuật khá "lạnh", nơi mùi nhựa nóng và dầu biến áp còn vương lại sau một ca bảo trì. Chủ nhà chạy máy phát thì im lặng được vài giờ, còn khi chuyển sang điện mặt trời, đèn báo trên inverter chớp một nhịp bất thường. Không phải lúc nào thất thoát cũng ồn ào bằng tiếng máy. Đôi khi nó nằm lặng trong vài mét dây, trong một chỗ siết ốc chưa chặt, hoặc trong cách đấu nối khiến dòng chỉ "đi vòng" thay vì đi thẳng.

Lắp đặt điện năng lượng mặt trời mà muốn giảm thất thoát, không chỉ là lắp cho có hệ. Bạn cần tư duy như người đi đường rừng, nhìn bản đồ, nhưng cũng phải tự lần dấu đất. Điện từ pin đi qua nhiều "cửa ải" trước khi tới tải, và mỗi cửa ải đều có thể rò rỉ hiệu suất theo cách rất khác nhau. Bài viết dưới đây là góc nhìn thực chiến của một người đã nhiều lần truy lỗi từ dòng đo được, nhiệt độ chạm vào, đến dấu vết trên giấy báo bảo hành.

Thất thoát điện năng trong hệ điện mặt trời: không chỉ là "mất điện"

"Thất thoát" nghe như một con số đơn giản, nhưng trong thực tế nó là một cụm nhiều hiện tượng chồng lên nhau:

- Tổn hao do điện trở (nóng dây, sụt áp trên cáp DC và AC).
- Tổn hao do chuyển đổi (hiệu suất inverter, tổn hao trong các thiết bị trung gian).
- Tổn hao do điều kiện vận hành (nhiệt độ cao, suy giảm hiệu suất pin theo thời gian, góc chiếu, bóng che).
- Tổn hao do đấu nối và cách phối hợp thiết bị (đi sai chủng loại cáp, thiết kế không phù hợp điểm làm việc, lắp sai cực, hoặc cài đặt không đúng dải).
- Thất thoát do lỗi an toàn vận hành (kết nối lỏng gây phóng hồ quang, rò rỉ qua vỏ, hoặc tệ hơn là sự cố làm hệ phải dừng).

Điều quan trọng là: bạn không thể "cảm" hết thất thoát bằng cảm giác. Bạn phải dựa vào các dấu hiệu có thể đo, có thể chạm, và có thể đối chiếu theo thời gian.

Bắt đầu từ nơi thất thoát hay sinh ra: đường đi của dòng điện

Trong một hệ điện năng lượng mặt trời, năng lượng đi theo chuỗi: mô-đun quang điện (DC) -> hộp nối/đấu chuỗi -> biến đổi DC/AC tại inverter -> bảo vệ và phân phối tới tải.

Nơi dễ sinh thất thoát thường lộ ra ở hai đoạn:

1) Đoạn DC: nơi dòng lớn và sụt áp “ăn” hiệu suất

Dây DC trong mảng PV thường phải chịu dòng khá cao, đặc biệt với các hệ công suất lớn. Chỉ cần một đoạn cáp có tiết diện nhỏ hơn thực tế, sụt áp tăng lên, nhiệt tăng, hiệu suất giảm. Nếu còn thêm kết nối lỏng tại đầu cos, nhiệt sẽ tăng nhanh theo kiểu “một nửa vặn tay là đủ thành bếp”.



Tôi từng gặp một hệ có hiện tượng sản lượng ban trưa thấp hơn hẳn so với chuỗi ngày khác, nhưng không báo lỗi ngay. Khi kiểm tra, phần tiếp xúc tại một đầu nối chuỗi nóng bất thường. Thay cos và siết đúng lực kèm kiểm tra độ kín, sau đó chỉ trong vài ngày sản lượng hồi lại rõ rệt. Không phải phép màu, chỉ là dòng không còn “đi qua chỗ nghẽn”.



2) Đoạn AC: nơi inverter và tải có thể kéo sai kịch bản vận hành

Trên AC, thất thoát thường đến từ:

- cáp quá dài hoặc tiết diện không phù hợp,
- thiết bị bảo vệ chọn không đúng dải,
- một số trường hợp cấu hình hòa lưới chưa tối ưu,
- hoặc dòng phản kháng do điều kiện tải.

Nhiều người chăm chăm vào PV nhưng bỏ qua AC, đến lúc đo thấy dòng và điện áp không nằm trong kỳ vọng, hệ vận hành "khó thở". Inverter có thể vẫn chạy, vẫn lên công suất, nhưng hiệu quả tổng thể giảm.

Chống thất thoát bằng thiết kế cáp và chọn tiết diện đúng từ đầu

Nếu coi hệ mặt trời như một chuyến đi, thì cáp là đường. Đường càng hẹp, xe càng ì, và một con dốc nhỏ cũng đủ làm bạn tốn nhiên liệu.

Để giảm thất thoát do sụt áp và tổn hao đồng, cách làm bền nhất là thiết kế cáp ngay từ ban đầu dựa trên:

- công suất dự kiến và dòng làm việc,
- chiều dài tuyến cáp,
- điều kiện môi trường (nhiệt độ, nơi đặt),
- kiểu đấu chuỗi (string),
- chuẩn kỹ thuật của inverter (điện áp vào PV cho phép, dải làm việc).

Trong thực tế thi công, điều dễ bị "lỡ tay" là:

- chạy cáp DC lòng vòng cho đẹp,
- tăng độ dài vì đi đường không tối ưu,
- hoặc chọn cáp theo "ước lượng" thay vì theo tính toán.

Một số dự án tôi đã thấy dùng cáp tốt về chất lượng nhưng vẫn bị sụt áp cao vì chiều dài lớn hơn thiết kế. Lúc đo tại inverter, điện áp vào PV có xu hướng giảm đáng kể lúc nắng gắt. Nắng gắt làm dòng tăng, nhưng sụt áp cũng tăng theo. Kết quả là điểm công suất cực đại bị kéo lệch, hệ mất một phần sản lượng mà không hề có lỗi cảnh báo.

Siết đấu nối và xử lý đầu cốt: phần "nhỏ nhưng quyết định"

Đấu nối là nơi thất thoát đôi khi ẩn sâu nhất. Nhiều thất thoát không đến từ vật liệu, mà từ cách bạn "kết người với người".

Với hệ điện mặt trời, đầu cos và khớp nối thường nằm trong các hộp nối, tủ DC, tủ AC, hoặc ngay cạnh inverter. Nếu siết lực không đúng, bề mặt tiếp xúc không đảm bảo, hoặc bạn dùng đầu cốt không đúng kích cỡ, điện trở tiếp xúc tăng.

Điện trở tiếp xúc tăng nghĩa là:

- nhiệt tại điểm nối tăng,
- tổn hao theo bình phương dòng tăng,
- trong trường hợp xấu có thể hình thành phóng hồ quang do lỏng.

Điều tôi ưu tiên khi kiểm tra một hệ đang nghi ngờ thất thoát: quan sát nhiệt độ và vết màu. Nghe thì hơi "thợ mộc", nhưng thực tế, các điểm có vấn đề thường để lại dấu vết. Nếu có camera nhiệt, bạn sẽ nhìn thấy sự khác biệt ngay. Còn nếu không, ít nhất hãy kiểm tra mối siết, độ sạch bề mặt và tình trạng ghen co, băng keo chống ẩm đúng chuẩn.

Chống rò và chống "đi lạc": nối đất, chống sét, và màn bảo vệ

Nghe như câu chuyện khác, nhưng nối đất và chống sét liên quan trực tiếp đến việc bạn có phải "mất công" sau này không, và trong một số tình huống, có thể liên quan đến thất thoát thực sự (rò dòng qua môi trường ẩm, qua vỏ, hoặc qua đường đi không mong muốn).

Một hệ mặt trời ngoài trời luôn chịu ẩm, mưa, bụi muối nếu gần biển. Nước và bụi có thể tạo đường rò, nhất là khi bề mặt cách điện bẩn hoặc bị xước. Khi rò tăng, hệ có thể bị giảm hiệu suất hoặc bảo vệ nhảy. Nặng hơn, hệ sẽ "đau" theo kiểu tích lũy, đến lúc hỏng mới thấy.

Thiết kế nối đất đúng và kiểm tra định kỳ gồm:

- nối đất khung/giá đỡ,
- nối đất vỏ inverter và tủ,
- chọn thiết bị chống sét phù hợp,
- bố trí dây tiếp địa gọn, tránh vòng lặp không cần thiết.

Điều đáng nói là, chống thất thoát không chỉ là giảm sụt áp. Nó còn là giảm rò dẫn và tránh các tình huống khiến hệ chạy kém ổn định.

Suy giảm do bóng che, góc lắp và hiện tượng "điểm nóng"

Nếu bạn đã từng thấy một tán cây che qua mặt mảng pin lúc xế chiều, bạn sẽ hiểu tại sao thất thoát ở điện năng lượng mặt trời có thể đến từ thứ nhìn thì nhỏ. Bóng che không đều, một phần pin bị hạn dòng. Nếu hệ có bypass diode và cấu trúc string đúng, tác động sẽ giảm. Nhưng nếu cấu hình chuỗi và tách nhánh không hợp lý, hệ có thể bị kéo tụt sản lượng đáng kể.

Tôi nhớ một lần bảo trì ở khu dân cư, phần mái có một vệt nước đọng làm bẩn bề mặt pin. Nửa tháng sau người nhà than sản lượng giảm. Trên thực tế, bẩn làm giảm truyền ánh sáng, đồng thời còn tăng nguy cơ "điểm nóng" khi một vùng bị che tương đối. Vệ sinh đúng cách và kiểm tra lại bypass, sản lượng trở lại rõ rệt.

Về thực hành chống thất thoát kiểu này:

- bố trí pin tránh vùng bóng theo mùa,
- để ý các chướng ngại như ăng ten, ống thông gió, mái nhô,
- đảm bảo khoảng hở lắp đặt đủ để giảm đọng bụi và thoát nước,
- lựa chọn cấu trúc module theo đề xuất nhà sản xuất, đặc biệt với hệ dùng nhiều string.

Kiểm soát chất lượng nước, bụi và độ ẩm trong hộp nối, tủ điện

Một dự án không chỉ sống bằng nắng. Nó sống bằng cách bạn "giữ cho bên trong không bị ướt".

Trong thực tế, thất thoát hoặc sụt hiệu suất lâu dài có thể đến từ:

- gioăng bị hở ở hộp nối,
- silicon xử lý không đúng,
- đọng nước ở cáp đi vào tủ,
- tủ đặt không đúng chuẩn chống mưa tạt và ngưng tụ.

Tôi thường khuyên đội thi công làm kỹ phần "điểm đi xuyên". Dây đi qua tấm tôn, qua máng, qua lỗ đục, nếu không xử lý gọn gàng, về sau nước sẽ theo đường đó. Lúc đầu chỉ là hơi ẩm, sau đó là bụi bám ẩm tạo đường dẫn. Hệ có thể không sập ngay, nhưng cách điện suy giảm khiến bảo vệ hoạt động sớm hơn, hoặc inverter phải làm việc trong trạng thái kém tối ưu.

Cài đặt inverter và tối ưu điểm làm việc: chỗ ít người để ý

Nhiều hệ "lắp xong là chạy", nhưng lắp xong không đồng nghĩa đã tối ưu. Inverter có các ngưỡng, dải điện áp PV, cấu hình hòa lưới và giới hạn công suất. Nếu cài đặt lệch so với thiết kế string, bạn có thể:

- không khai thác đủ điểm công suất cực đại,
- hạn chế dòng hoặc điện áp ở ngưỡng sớm,
- hoặc kích hoạt các chế độ bảo vệ quá nhạy.

Ví dụ thực tế, với cấu hình string làm sao đó, khi nắng bắt đầu lên, điện áp PV có thể chưa vào vùng tối ưu. Nếu inverter được set sai, nó có thể chậm đạt công suất hoặc dao động. Dao động này đôi khi không bị báo lỗi, chỉ làm năng lượng cả ngày giảm.

Tôi từng hỗ trợ hiệu chỉnh một hệ nhỏ ở vùng ít mưa, nắng đều. Khi kiểm tra log, chúng tôi thấy inverter đạt công suất thấp hơn kỳ vọng trong một khoảng thời gian khá rõ. Sau khi đối chiếu dải điện áp PV và cấu hình chuỗi, hiệu chỉnh và theo dõi thêm một tuần thì sản lượng tăng lại.

Checklist nhanh khi nghi ngờ thất thoát tăng bất thường

Khi bạn thấy hệ điện năng lượng mặt trời giảm sản lượng, hoặc có cảm giác "trước chạy tốt giờ không ổn", đừng lao vào thay đồ ngay. Hãy kiểm tra theo thứ tự dễ đến khó, từ quan sát đến đo.

- So sánh sản lượng theo ngày và theo khung giờ, xem có lệch theo buổi sáng hay buổi chiều không.
- Kiểm tra có bóng che mới xuất hiện không, kể cả do cây mọc, đồ che tạm, hoặc mưa bám tạo vệt đọng.
- Đo điện áp và dòng PV tại inverter (trong giới hạn cho phép), đối chiếu với dải thiết kế.
- Quan sát tủ DC, hộp nối, điểm đấu có dấu vết nóng, đổi màu hoặc mùi khét không.
- Kiểm tra định kỳ độ kín hộp nối và tình trạng chống ẩm ở khu vực dây đi xuyên tường hoặc mái.

Checklist này không thay thế quy trình kỹ thuật đầy đủ, nhưng nó giúp bạn khoanh vùng nhanh, tránh "đốt" thời gian và tiền vào các hạng mục không liên quan.

So sánh hai kiểu tổn hao hay bị nhầm lẫn

Nhiều người nói "thất thoát", nhưng thực chất có thể là giảm hiệu suất do điều kiện vận hành, hoặc là tổn hao do điện và đấu nối. Hai thứ này trông giống nhau trên màn hình tổng sản lượng.

| Dấu hiệu thường gặp | Khả năng chính | Cách xác minh nhanh | |---|---|---| | Sản lượng giảm nhưng vẫn chạy ổn định, không báo lỗi | Bẩn bề mặt, bụi, góc chiếu, bóng che nhẹ | So sánh sau vệ sinh, xem ảnh hưởng theo giờ trong ngày | | Có dao động công suất, đôi lúc inverter giảm nhanh | Cấu hình string, dải điện áp PV chưa tối ưu, sụt áp DC | Kiểm tra log điện áp PV, đối chiếu theo cường độ nắng | | Có nóng bất thường tại một điểm nối | Kết nối lỏng, đầu cos không đúng, tiếp xúc tăng điện trở | Dùng camera nhiệt hoặc kiểm tra dấu vết nhiệt | | Bảo vệ nhảy, hệ ngắt thường xuyên | Rò cách điện, vấn đề chống sét/nối đất, ẩm nước | Xem mã lỗi, kiểm tra cách điện và môi trường tủ |

Bảng này chỉ là khung định hướng. Trong nhiều ca, lỗi thường là tổ hợp, ví dụ vừa có bẩn vừa có sụt áp. Nhưng nếu bạn biết mình đang nghiêng về loại tổn hao nào, bạn sẽ chọn đúng hướng xử lý.

Lắp đặt điện năng lượng mặt trời theo kiểu "chống thất thoát" là lắp cho dễ kiểm tra

Một kinh nghiệm "đi rừng" nữa: đường tốt là đường mà bạn quay lại được. Với hệ PV, điều này nghĩa là ngay từ thiết kế và thi công bạn nên nghĩ tới:

- tuyến cáp đủ gọn để đo kiểm tra,
- hộp nối và tủ điện có thể mở kiểm tra mà không phải tháo nửa hệ,
- ghi nhãn rõ ràng string nào, tuyến nào,
- có sơ đồ đấu nối, ít nhất dạng bản vẽ đơn giản lưu trong hồ sơ.

Nhiều hệ sau này muốn kiểm tra lại thất thoát, nhưng không có hồ sơ, không biết string nào từng thay đổi. Lúc đó, bạn không còn đang sửa chữa, mà là bắt đầu một cuộc điều tra dài. Điều tra dài thì chi phí tăng, và bạn dễ bỏ sót điểm nhỏ nhưng quyết định.

Những "edge case" hay gặp ngoài công trường

Có vài tình huống nghe rất "đời" nhưng ảnh hưởng mạnh đến thất thoát:

- Cáp quá sát bề mặt kim loại sắc cạnh, sau thời gian rung và nhiệt, lớp cách điện bị mài mỏng.
- Mái tôn nóng lên làm cáp DC hoặc đầu nối chịu nhiệt cao hơn thiết kế, dẫn đến lão hóa nhanh.
- Tủ DC hoặc hộp nối không thoát nước, nước ngưng tụ bên trong, gây rò cách điện theo mùa.
- Hệ chạy gần ranh giới công suất inverter, chỉ một thay đổi nhỏ về cấu hình string cũng đủ làm hệ không còn khai thác tối ưu.
- Vệ sinh không đúng cách, dùng hóa chất mạnh hoặc chà xát quá mạnh làm xước bề mặt module, giảm truyền quang.

Những trường hợp này khó quy về "lỗi kỹ thuật đơn lẻ". Chúng thường là tổng hợp sai khác nhỏ. Và giải pháp chống thất thoát ở đây không phải chỉ thay một món, mà là chỉnh lại cách vận hành và cách bảo trì.

Bảo trì để giữ hiệu suất: không cần nhiều, nhưng cần đúng lúc

Bạn không thể chờ đến lúc hệ giảm mạnh mới bảo trì. Bảo trì đúng lúc sẽ giữ cho các điểm nóng không phát triển, và giữ cho tổn hao do bụi bẩn không biến thành thói quen giảm dần.

Thực tế, lịch bảo trì sẽ tùy nơi bạn lắp đặt:

- khu nhiều bụi (gần công trường, đường lớn): cần vệ sinh thường xuyên hơn,
- khu gần biển: kiểm tra ăn mòn và tình trạng chống ẩm cần chú ý,
- khu có cây cối: theo dõi bóng che theo mùa.

Quan trọng là bạn phải đo và quan sát trước rồi mới quyết định. Nếu vệ sinh mà không kiểm tra, bạn có thể đánh vào triệu chứng. Còn nếu kiểm tra và so sánh theo thời gian, bạn sẽ biết "đi đâu để có hiệu quả".

Chốt lại theo kiểu thực địa: chống thất thoát là giữ dòng đi đúng đường, đúng chỗ, đúng thời điểm

Lắp đặt điện năng lượng mặt trời để chống thất thoát không chỉ là "chọn thiết bị xịn". Nó là một chuỗi quyết định:

- thiết kế tuyến cáp đúng chiều dài và tiết diện,
- siết đấu nối đạt chuẩn, xử lý đầu nối và chống ẩm kỹ,

- nối đất, chống sét, chống rò đúng,
- tối ưu cấu hình string và cài đặt inverter,
- và theo dõi sản lượng theo thời gian để phát hiện lệch sớm.

Người làm tốt không ngồi chờ hệ tự nói lỗi ra. Họ nhìn vào cách hệ đang làm việc và đi tìm chỗ "lạc đường" của dòng điện, hoặc chỗ khiến hệ không còn đạt điểm làm việc tối ưu.

Nếu bạn đang có dự án hoặc sắp lắp hệ, hãy coi việc chống thất thoát là tiêu chí thiết kế ngay từ ngày đầu. Khi thi công xong, hệ sẽ thiết bị điện năng lượng mặt trời còn chạy hàng năm. Cái bạn làm kỹ hôm nay thường rẻ hơn rất nhiều so với những lần quay lại sau này để truy tìm một điểm lỗi đã âm ỉ.

Nếu bạn muốn, hãy cho tôi biết công suất dự kiến, số lượng tấm, loại inverter và chiều dài tuyến cáp DC, AC. Tôi có thể giúp bạn liệt kê các điểm cần kiểm tra ưu tiên theo đúng cấu hình của bạn, tập trung vào những chỗ hay phát sinh thất thoát nhất.

Giá hệ thống điện mặt trời năm 2026 chịu ảnh hưởng bởi nhiều yếu tố quan trọng. Thứ nhất là chất lượng và thương hiệu thiết bị, bao gồm tấm pin, inverter và pin lưu trữ – các thương hiệu Tier 1 sẽ có giá cao hơn nhưng đảm bảo hiệu suất và độ bền lâu dài. Thứ hai là kết cấu mái và điều kiện lắp đặt, mái tôn, mái bê tông hay hệ khung đất sẽ có chi phí thi công khác nhau. Thứ ba là công suất hệ thống, công suất càng lớn thì chi phí trên mỗi kWp càng giảm. Ngoài ra, yêu cầu kỹ thuật như chống sét, giám sát từ xa, hoặc hệ lưu trữ điện cũng làm tăng tổng mức đầu tư. Cuối cùng, đơn vị thi công uy tín cũng là yếu tố quyết định đến giá và chất lượng hệ thống, đảm bảo vận hành ổn định và hiệu quả lâu dài. CÔNG TY TNHH ÁNH DƯƠNG POWER Giấy phép ĐKKD số 0318715306 cấp ngày 15/10/2024 tại Sở KHĐT TP Hồ Chí Minh CÔNG TY TNHH ÁNH DƯƠNG LUXURY Giấy phép ĐKKD số 1402142197 cấp ngày 12/05/2020 tại Sở KHĐT Đồng Tháp. Trung tâm bảo hành | Số 17 đường D1, phường Bình Đông, TP Hồ Chí Minh